WIADOMOŚCI PARAZYTOLOGICZNE
T. 48 (1) 2002: 91–96

KRONIKA

Prof. dr hab. FELIKS PIOTROWSKI (1921–2000)
(wspomnienie pośmiertne)

W dniu 23 grudnia 2000 roku zmarł w Gdańsku profesor zw. dr hab. Feliks Piotrowski, twórca oraz długoletni kierownik Katedry Zoologii Bezkręgowców Uniwersytetu Gdańskiego. Polska parazytologia straciła w Nim wybitnego specjalistę z zakresu akaroentomologii, znakomitego znawcę *Anoplura*.

Feliks Piotrowski urodził się 27 lipca 1921 roku w Poznaniu. Rodzice Jego pochodzili z Wielkopolski, skąd jako młodzi „za chlebem" udali się do Berlina; tu po ukończeniu szkół rozpoczęli pracę. Po uzyskaniu niepodległości przez Polskę osiedlili się w Poznaniu.

Szkołę średnią rozpoczął przed wojną; we wrześniu 1939 roku wraz z kilkoma kolegami, także uczniami liceum, udał się do Warszawy aby podjąć walkę. Zdołali wziąć udział w obronie Warszawy mimo braku formalnego akcesu do wojska. Po opuszczeniu Warszawy pieszo powrócili do Poznania. Przerwaną przez wojnę naukę w szkole średniej ukończył w lipcu 1945 roku i wkrótce rozpoczął studia biologiczne na Wydziale BiNoZ Uniwersytetu Poznańskiego. Jeszcze będąc na studiach podjął pracę w Uczelni. Studia ukończył w 1948 roku. Rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. Kazimierza Simma obronił 5 czerwca 1951 roku, a tematem pracy był „Rozwój zarodkowy wszy odzieżowej *Pediculus vestimenti* Nitzsch". Trzeba tu wspomnieć, że oprócz doktoratu, wcześniej ukończył także pracę na stopień kandydata nauk.

Po doktoracie Feliks Piotrowski rozpoczął w pełni swą specjalizację w zakresie *Anoplura*. Pracę habilitacyjną pt. „On the morphogenesis of the genital efferent system in *Pediculus humanus* L. (*Anoplura*)" przedstawił 24 kwietnia 1961 roku na Wydziale BiNoZ Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, pracując w Katedrze Biologii i Parazytologii Akademii Medycznej w Poznaniu. Po śmierci Prof. Czesława Gerwela objął kierownictwo tej Katedry.

W 1967 roku Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Gdańsku zwróciła się do doc. Feliksa Piotrowskiego z prośbą o pomoc w organizacji Kierunku Biologia na Wydziale Geografii i Nauk o Ziemi, gdyż zostały już zatwierdzone plany powstania Uniwersytetu. Kilka pustych sal i parę krzeseł to rzeczywiste prapoczątki katedry, które zastał Profesor po przyjeździe do Gdyni. Wszystko, począwszy od biurek, preparatów czy mikroskopów (które pożyczano początkowo z Akademii Medycznej) trzeba było zorganizować. Pomimo tych trudności już w lipcu 1967 roku Katedra Zoologii rozpoczęła działalność. A w pierwszych dniach listopada podjęto zajęcia ze studentami. Katedrą zwaną później Zoologii Bezkręgowców kierował przez blisko trzydzieści lat, przechodząc w międzyczasie przez najwyższe szczeble naukowe do tytułu profesora zwyczajnego w 1987 roku włącznie.

W latach 1976–1980 objął stanowisko Dyrektora Instytutu Biologii Uniwersytetu Gdańskiego. Był członkiem z wyboru pozauczelnianych ciał doradczych i opiniotwórczych, m.in. Komitetu Parazytologii PAN przez kilkanaście kadencji (w latach 1975–1996).

Zasiadał także wielokrotnie w Radach Redakcyjnych szeregu czasopism takich jak: *Acta Parasitologica, Wiadomości Entomologiczne, Monografie Parazytologicze, Katalog Fauny Pasożytniczej Polski.* W Gdańsku rozpoczął także energiczną działalność w Gdańskim Towarzystwie Naukowym.

Prace profesora Piotrowskiego poświęcone *Anoplura* zawierają nie tylko dane faunistyczne, lecz także bogate obserwacje z zakresu biologii, morfologii i taksonomii. Badania te zostały uwieńczone wydaniem w 1963 roku pierwszej w kraju, nie mającej odpowiednika w Europie, obszernej monografii o *Anoplura.* Praca ta, w odróżnieniu od podobnych monografii, nie była rozszerzonym omówieniem fauny wszy, lecz znakomicie wkomponowywała się w literaturę światową. Było to możliwie, dzięki dużej erudycji Autora oraz niewiarygodnej mrówczej pracy w kompletowaniu i poznawaniu literatury.

Oprócz wspomnianej monografii opublikował trzy inne pozycje książkowe, m.in.: „*Zarys entomologii parazytologicznej*" (PWN 1990) oraz „*Anoplura* (echte *Läuse*)" napisanej na zamówienie znanej oficyny wydawniczej *Walter de Gruyter* (Berlin-New York 1992) z serii *Handbuch der Zoologie, Band IV Arthropoda, Insecta.* Zajmował się głównie pasożytami ssaków hodowlanych i domowych. Opublikował blisko 90 prac, w których przedstawiał nie tylko *Anoplura*, ale także *Mallophaga* oraz rzadkie pasożytnicze roztocze jak *Demodex, Otodectes* czy *Raillietia auris.* Opublikował także kilka prac i doniesień o pasożytach zwierząt dzikich i łownych. Był również inicjatorem i redaktorem naukowym (a także autorem rozdziałów) monografii pt. „*Pasożyty zewnętrzne przeżuwaczy domowych i łownych*" (PWN 1980).

Dobra znajomość kilku języków zachodnich (angielskiego, francuskiego a zwłaszcza niemieckiego) pozwoliła Mu aktywnie współuczestniczyć w tłumaczeniu książek z zakresu cytologii i histologii m.in. „Cytologii" – E.D.P de Robertisa i wsp. (1969).

Profesor Feliks Piotrowski był opiekunem wielu bardzo dobrych prac magisterskich, z których dużą część opublikowano (np. Dobryńczuk, Milko, Połomska, Dziecielska). Był promotorem wielu prac doktorskich oraz habilitacyjnych. Jego słynne wykłady z zagadnień ewolucjonizmu gromadziły nie tylko studentów, lecz także pracowników Katedry i do dziś stanowią znakomity wzór uniwersyteckiej dydaktyki. Pomimo dużego zaangażowania w sprawy naukowe i dydaktyczne pozostawał zawsze człowiekim bardzo skromnym i bezinteresownym (często aż do przesady) oraz życzliwym, i takim Go zawsze zapamiętamy. Poważny i powściągliwy, zaskakiwał nas niejednokrotnie celnym żartem, dowcipną uwagą, jakby odsłaniając inne jeszcze oblicze swej bogatej osobowości. Równocześnie wbrew jakby korzeniom poznańskim był na ogół niezainteresowany sprawami praktycznymi, wręcz czasami niezaradny w sprawach zakupów czy finansowych. Przez wiele lat Jego głównym hobby było zwiedzanie zabytków krajowych a także zagranicznych – poznawanych podczas zagranicznych pobytów naukowych. Do każdej takiej podróży przygotowywał się nader starannie, zapoznając się dokładnie z przewodnikami i mapami.

Odbył wiele naukowych staży i podróży zagranicznych, które następnie owocowały współpracą z licznymi ośrodkami zagranicznymi m.in. w postaci wymiany między Katedrami np. z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Poczdamie w Niemczech czy Uniwersytetami np. w Aberdeen w Szkocji.

Profesor zw. dr hab. Feliks Piotrowski za wybitne osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze i naukowe został m.in. odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1976), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1978). Otrzymał także Nagrody Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego; za działalność na polu naukowym – parazytologicznym uhonorowano go Medalem 50-lecia Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego oraz Medalem im. Janickiego (2000).

Publikacje prof. dr hab. Feliksa Piotrowskiego (wybór z całości)

1950

Badania nad morfologią męskiego aparatu kopulacyjnego pluskwiaków różnoskrzydłych (*Hemiptera – Heteroptera*) ze szczególnym uwzględnieniem grupy *Pentatomidaria* Borner 1934. *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Prace Komisji Biologicznej* 12: 1–39.

1953

Rozwój zarodkowy wszy odzieżowej *Pediculus vestimenti* Nitzsch. *Acta Parasitologica Polonica* 1: 61–84.

1955

(wspólnie z M. Drygas). Materiały do fauny robaków pasożytniczych przewodu pokarmowego zająca *Lepus europaeus* Pall. *Acta Parasitologica Polonica* 3: 78–296.

1957

Z badań nad ontogenezą wszy odzieżowej. *Wiadomości Parazytytologiczne* 3: 356–357.

1960

On morphogenesis of the genital efferent system in *Pediculus humanus* L. (*Anoplura*). *Acta Zoologica Cracoviensia* 5: 583–660.

Appareil copulateur male des Anoploures: l' importance taxonomique des donées ontogénétiques. Symposium de evol. ins. Praha. 117–120.

1961

The nymphs of crab – louse *Phthirus pubis* L. (*Anoplura*). *Polskie Pismo Entomologiczne* A, 31: 321–334.

1963

Wszy (*Anoplura* Dall.) ich rola epidemiologiczna. *Monografie Parazytologiczne*, PWN, Wrocław, ss. 308.

1964

Haematopinus eurysternus Nitzsch, nowa dla Polski wesz na bydle. I. Z zagadnień taksonomii. *Wiadomości Parazytologiczne* 10: 594–599.

Haematopinus eurysternus Nitzsch, nowa dla Polski wesz na bydle. II. Próby karmienia na nieswoistych żywicielach. *Wiadomości Parazytologiczne* 10: 600–602.

Wszoły z rodzaju *Damalinia* Mjöberg (*Mallophaga*) zwierząt gospodarskich. *Wiadomości Parazytologiczne* 10, 608–609.

1965

(wspólnie z T. Rudnickim). Retencja promieniotwórczego fosforu w organizmie wszy ludzkiej (*Pediculus humanus* L., *Anoplura*). *Acta Physiologica Polonica* 16: 435–439.

Aktualne problemy polskiej arachno-entomologii parazytologicznej. *Wiadomości Parazytologiczne* 11: 163–170.

1967

Wybiórczość ektopasożytów na tle wielkości żywiciela. *Wiadomości Parazytologiczne* 13: 625–635.

Dimensions des poux et leurs hôtes. *Annales des Société Belge de Médecine Tropicale* 47: 396–376.

Wszawica i wszołowica w woj. poznańskim. *Wiadomości Parazytologiczne* 13: 643–651.

Wstęp do nauki o wszach (*Anoplura*). W: Wybrane zagadnienia z arachnoentomologii lekarskiej. PAN, Ośrodek Kształcenia i Doskonalenia Kadr Narodowych. Zakł. im. Ossolińskich, Wrocław 125–132.

1969

Cytologia (Biologia komórki). E.D.P. de Robertis, W.W.Nowinski, F.A. Saez. PWN Warszawa. Przekład zbiorowy: J. Michejda, Feliks Piotrowski, Z.Szyfter. Red. J. Michejda. ss. 645.

1970

(wspólnie z Sł. Kadulskim). *Cervicola meyeri* (Tasch.) (*Mallophaga, Bovicoli dae*) from the roae deer. *Acta Parasitologica Polonica* 18: 305–314.

Lice (*Phthiraptera*) of mammals in Hungary. *Parasitologia Hungarica* 3: 97–118.

(wspólnie z W. Kasprzakiem, Z. Pawłowskim). Materiały do biologii pasożytów człowieka i zasady laboratoryjnej diagnostyki człowieka. Skrypt AM Poznań, Cz. Gerwel (red).

1971

Pasożyty zewnętrzne ssaków użytkowych jako problem zoologiczny. *Przegląd Zoologiczny* 15: 144–149.

Osiągnięcia polskiej entomologii sanitarnej i weterynaryjnej. *Polskie Pismo Entomologiczne* 41: 803–821.

1972

Size of parasitic insects and Harrison's law. 13th Congr. Entomol. Moscow, Proc. III, 224, 1968 (1972).

Unele probleme privind interrelatiile gazda-parazit la insecte. *Natura* (rum.) 2: 1–8.
Rytmy biologiczne w życiu stawonogów. *Wiadomości Parazytologiczne* 18: 491–499.
(wspólnie z K. Szczukocką). Gzy (*Hypoderma bovis* De Geer i *Hypoderma lineatum* De Vill.) u bydła rzeźnego w Gdańsku. *Wiadomości Parazytologiczne* 18: 547–550.

1973

Kryteria taksonomiczne i problem gatunku u *Phthiraptera*. *Wiadomości Parazytologiczne* 19: 603–620.

1974

Pasożytnicze stawonogi a środowisko człowieka. Konfefencja okrągłego stołu. *Wiadomości Parazytologiczne* 20: 327–328.
Seasonal dynamics of Anopluran and Siphonapteran infestation in dogs, in Gdańsk. III Intern. Congr. Parasit. Munich 1974, mimeographed, 2 pp.
The estimation of the incidence of *Demodex canis* (Leydig, 1859) (*Acarina*) indogs. III Intern. Congr. Parasit. Munich, mimeographed, 3 pp.
Biologia komórki. PWN Warszawa, ss. 637. Tłumaczenie zbiorowe. Red. J. Michejda.

1975

(wspólnie z K. Milko). Utajona demodekoza psów. *Medycyna Weterynaryjna* 8: 466–469.
(wspólnie z Jadwigą Połomską). Pasożyty zewnętrzne psa domowego (*Canis familiaris* L.) z terenu Gdańska. *Wiadomości Parazytologiczne* 21: 441–451.
(wspólnie z Zofią Wegner). Gromada: Owady (*Insecta*) cd. Rząd: Wszy (*Anoplura*). W: Arachnoentomologia lekarska. Z. Żółtowski, (red.). PZWL Warszawa, 162–179.
Gromada Owady (Insecta) cd. Rząd: Wszoły (*Mallophaga*). W: Arachnoentomologia lekarska. Z. Żółtowski (red.) PZWL Warszawa, s. 180–182.

1977

State of investigations on mites, lice, ants, Brachycera and other Arthropods which are parasitic or noxious to man and domestic animals. *Wiadomości Parazytologiczne* 23: 87–100.
Rzadko notowane *Phthiraptera* ssaków domowych w Polsce. *Wiadomości Parazytologiczne* 23: 127–128

Dorobek naukowy Zakładu Zoologii UG w latach 1967–1976. *Polskie Pismo Entomolologiczne* 20: 22–27.

1978

Ectoparasites of dogs and cats – some neglected problems. IV Intern. Congr. Parasit., Warszawa. Short Comm., C, 212–213.
50-lecie Wydz. Wet. Uniw. Humboldta w Berlinie. *Wiadomości Parazytologiczne* 24: 361–362.

1979

Ectoparasites of dogs and cats, their importance and distribution in Europe. *Wiadomości Parazytologiczne* 25: 387–394

1980

(wspólnie z Janem Warzochą). *Cheyletiella blakei* Smiley 1970 (*Trombidiformes: Cheyletiellidae*) from cats in Gdynia. *Zeszyty Naukowe UG*, 2, (biologia): 35–40.
Pasożyty zewnętrzne przeżuwaczy domowych i łownych. F. Piotrowski (Red.). PWN Warszawa 1980, *Monografie Parazytologiczne* 9.
Anoplura i *Ischnocera*. (W:) Pasożyty zewnętrzne przeżuwaczy domowych i łownych. F. Piotrowski (Red.) PWN Warszawa 1980 *Monografie Parazytologiczne* 9.
Problematyka epidemiologiczna przenosicieli i żywicieli pośrednich. *Wiadomości Parazytologiczne* 26: 187–199.
Ceratopogonidae: systematyka, biologia, ekologia, przenoszenie i znaczenie epidemiologiczne. *Wiadomości Parazytologiczne* 26: 229–231.

1981

Tradycje polskiej entomologii sanitarnej. *Wiadomości Entomologiczne* 2: 15–28.
Metoda entomologiczna w określaniu czasu zgonu. *Problemy Kryminalistyki* 27: 203–205.

1982

Infestacje głowy u dzieci i młodzieży w woj. gdańskim w 1979 r. *Wiadomości Parazytologiczne* 28: 133–137.
Investigations on mites, lice, *Brachycera* and other Arthropods which are parasitic or noxious to humans and domestic animals. *Wiadomości Parazytologiczne* 28: 79–92.
Varroosis – the correct term for varroatosis. *Anwegewandte Parasitologie* 23: 49.
Otodectes cynotis (Hering) (*Acarina: Sarcoptiformes*) w woj. gdańskim. *Wiadomości Parazytologiczne* 28: 139–141.

1984

The ecological age of the sheep ked, *Melophagus ovinus* (L.) (*Diptera: Hippoboscidae*). *Wiadomości Parazytologiczne* 30: 493–498.
Ear mite, *Raillietia auris* (Leidy) in Poland. EMOP IV, Izmir Turkey, October 14–19, 146.
Zagadnienie oceny wieku osobnika i populacji owadów ważnych dla medycyny i weterynarii. *Wiadomości Entomologiczne* 5: 109–120.
Przydatność nimf *Anoplura* do taksonomii (z uwzględnieniem ultrastruktury). *Wiadomości Parazytologiczne* 31: 511–512.

1986

(wspólnie z Dorotą Dziecielską). Roztocz uszny bydła (*Raillietia auris* Leidy, 1872) w cyklu rocznym. *Wiadomości Parazytologiczne* 32: 421–430.
The biology and epidemiological role of arthropods. *Wiadomości Parazytologiczne* 32: 397–406.

1987

Wszawica łonowa w regionie gdańskim. *Wiadomości Parazytologiczne* 33: 615–624.

1990

Zarys entomologii parazytologicznej. PWN Warszawa 1990, ss. 302.

1991

The biology and epidemiological role of Arthropods in environments at vatious stages of anthropogenization. *Wiadomości Parazytologiczne* 37: 77–84.

1992

Anoplura (echte *Läuse*). W: Handbuch der Zoologie. Band IV *Arthropoda*, 32, ss. 61. Walter de Gruyter, Berlin, New York.

1994

Recenzja. J. Złotorzycka: Katalog fauny pasożytniczej Polski. Cz. IV. Pasożyty ptaków. Zeszyt 3. Pasożytnicze stawonogi. PWN 1990, 364 str. +1 mapa. *Wiadomości Parazytologiczne* 41: 489–490.

1998

Nowości o biologii i zwalczaniu *Anoplura*. *Wiadomości Parazytologiczne* 44: 37–40.

1999

Stawonogi. Sprzymierzeńcy i wrogowie człowieka i zwierząt. PWN Warszawa.

Sławomir Kadulski